Η ΜΠΡΕΧΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΩΝ ΤΑΙΝΙΩΝ ΤΟΥ ROY ANDERSON

Ως συνέχεια τής προηγούμενης που είδαμε πριν λίγα χρόνια, προβάλλεται αυτές τις μέρες η τελευταία ταινία τού Σουηδού σκηνοθέτη Roy Anderson, με τίτλο ‘’Εσείς οι ζωντανοί’’. Στην τελευταία αυτή ταινία, την οποία μάλιστα η κριτική –παραδόξως– εκτίμησε ως επανάληψη ή υποδεέστερη τής προηγούμενης (Τραγούδια από τον Β΄ Όροφο), ο σκηνοθέτης φαίνεται να οδηγεί στα όρια τής τελειότητας μια τεχνική και μια αισθητική με την οποία αξιοποιείται στον μέγιστο βαθμό η αρχιτεκτονική, με στόχο την αποστασιοποίηση τού θεατή και τη διατάραξη τής παθητικής στάσης του κατά την παρακολούθησή της. Ο όρος «αρχιτεκτονική» χρησιμοποιείται με διπλή έννοια. Η πρώτη συνίσταται από τους χώρους που αναπαρίστανται μέσα στις προβαλλόμενες εικόνες, η δε δεύτερη αναφέρεται στην ίδια τη δομή τής ταινίας ως χωροχρονική κατασκευή.

Τι είδους χώροι λοιπόν αναπαρίστανται και με ποιον τρόπο στην ταινία αυτή;

Καταρχάς θα πρέπει να σημειωθεί ότι πρόκειται για χώρους τής καθημερινότητας, οι οποίοι είναι εξαιρετικά γυμνοί, χωρίς οποιαδήποτε ωραιοποίηση, στυλ ή χαρακτήρα. Ταυτοποιούνται κυρίως με τη χρήση ελάχιστων, αλλά καθοριστικής σημασίας, αντικειμένων. Οι δράσεις εκτυλίσσονται σε ένα περιβάλλον το οποίο, μολονότι η ταινία είναι έγχρωμη, έχει διαποτιστεί με μία εξαιρετικά ψυχρή απόχρωση ανοιχτού γαλάζιου-γκρί. Η απόχρωση αυτή διαπερνά όλους τους χώρους, ανεξάρτητα από την ειδική αναγνωρίσιμη και τυπική λειτουργία τους, όπως είναι για παράδειγμα η είσοδος σε μία πολυκατοικία με απλά μία σκάλα και έναν ανελκυστήρα, τα εσωτερικά σπιτιών ή ενός ιατρείου, ένα ατμοσφαιρικό μπαρ, κάποιο δωμάτιο, μια αίθουσα εκτέλεσης με ηλεκτρική καρέκλα, ένα σπίτι που κινείται σαν βαγόνι τραίνου, μία αίθουσα δικαστηρίου. Το ίδιο ισχύει, επίσης, και όσον αφορά τις εικόνες εξωτερικών χώρων στις οποίες οι δρόμοι, τα κτίρια ακόμα και κάποια στοιχεία από φυσικά τοπία εκτός πόλης, έχουν ακριβώς την ίδια απόχρωση, όπως εξάλλου συμβαίνει συνολικά και με τα χρώματα των κοστουμιών, των ηθοποιών, και οποιωνδήποτε αντικειμένων.

Γενικά όλοι αυτοί οι χώροι απεικονίζονται με μία ελαφρά λοξή προοπτική, ενώ σε ελάχιστες περιπτώσεις υπάρχουν εικόνες-πλάνα που είναι μετωπικά. Έτσι ενώ τα γεγονότα που διαδραματίζονται περιγράφουν πραγματικές κοινωνικές καταστάσεις, εν τούτοις, η τεχνική που χρησιμοποιείται, αποστασιοποιεί τους θεατές από αυτά έτσι ώστε να γίνεται συνειδητό ότι παρακολουθούν μια ταινία. Αυτό εντείνεται και από την ανυπαρξία κάποιας συγκεκριμένης ιστορίας ή πλοκής, στην οποία θα μπορούσε να εθιστεί ο θεατής και η οποία θα τον παρέσυρε σε ταύτιση με τους χαρακτήρες και τα γεγονότα τής ταινίας. Αντίθετα η ταινία στο σύνολό της, συγκροτείται από την διαδοχή αυτοτελών επεισοδίων τα οποία συνδέονται αφηγηματικά, πολύ χαλαρά μέσω τής παρουσίας κάποιων από τους χαρακτήρες, χωρίς όμως οποιονδήποτε σαφή άξονα γραμμικής εξέλιξης τής πλοκής. Με τον τρόπο αυτό αναδεικνύεται ανάγλυφα η αυτοτέλεια, η ιδιαίτερη ταυτότητα, αλλά και ο διακριτός ρόλος τού κάθε επεισοδίου ως συστατικό τής ευρύτερης ενότητας τής ταινίας.

Σε μεγάλο αριθμό πλάνων, οι εικόνες συνίστανται από τη στοιχειώδη αναπαράσταση κάποιου συγκεκριμένου χώρου, όπου λαμβάνει χώρα κάποιο περιστατικό. Παράλληλα όμως, σε αυτόν το χώρο εμπεριέχεται ένα δεύτερο κάδρο, εντός τού οποίου συμβαίνει κάτι άλλο που συμπληρώνει ισότιμα τη βασική δράση. Το εσωτερικό αυτό πλαίσιο, είναι συνήθως μία ανοικτή πόρτα που στο βάθος της βρίσκεται ένα άλλο δωμάτιο, ή ένα παράθυρο από το οποίο προβάλλονται κάποια πρόσωπα και ανθρώπινες μορφές να επιτηρούν το εσωτερικό, ή το άνοιγμα τής θύρας τού ανελκυστήρα.

Η δομική οργάνωση τής ταινίας έχει επίσης εξαιρετική σημασία σε σχέση με τη βασική επιδίωξη για αποστασιοποίηση τού θεατή, και τοποθέτησή του σε μία κριτική στάση απέναντι σ' αυτά που παρακολουθεί. Από αυτήν την άποψη παρατηρείται ότι όλα τα πλάνα είναι στατικά, δηλαδή η κινηματογραφική κάμερα είναι ακίνητη, όπως άλλωστε και ο θεατής στο κάθισμα τής αίθουσας, και καταγράφει ψυχρά και εκ των έξω τα γεγονότα, χωρίς να παρεμβαίνει, να συμμετέχει ή να γίνεται μέρος τους. Η χρονική διάρκεια κάθε πλάνου είναι αυστηρά ελεγχόμενη, και διαρκεί αρκετά, όσο δηλαδή απαιτείται από τη διάρκεια τού αντίστοιχου επεισοδίου, εντείνεται δε, σε συνδυασμό με τη στατικότητα τής κάμερας. Η διαδοχή όμως αυτών των χωροχρονικών μονάδων είναι μια πολύ αυστηρά οργανωμένη σύνθεση από μεγάλης, μικρής και μεσαίας

διάρκειας εικόνες, έτσι ώστε αυτή καθ' εαυτή η εναλλαγή να εντείνει την αίσθηση αστάθειας και αποσυντονισμού.

Οι κινήσεις των ανθρώπινων μορφών όπως και ο τρόπος απαγγελίας των ρόλων από τους ηθοποιούς είναι, όπως και οι χώροι, στυλιζαρισμένοι, αφαιρετικοί, ελάχιστοι, χωρίς εκφραστικότητα, και αποστασιοποιημένοι από τα πιθανά συναισθήματα τα οποία υπάρχουν στον εσωτερικό κόσμο των χαρακτήρων.

Όπως ακριβώς συμβαίνει και στο θέατρο τού Μπρεχτ, στην ταινία υπάρχει το επιθεωρησιακό στοιχείο, με υποδόριο, σκληρό χιούμορ και ειρωνεία, με μουσικά επεισόδια να σχολιάζουν, και όχι να επενδύουν, τα εικονιστικά επεισόδια. Όπως επίσης συμβαίνει και στο θέατρο τού Μπρεχτ, σε κάποια, λίγα, συγκεκριμένα σημεία, ο ηθοποιός στον κινηματογράφο τού Anderson στρέφεται προς την κινηματογραφική κάμερα, απευθύνεται προς εμάς τους θεατές, και ανεξάρτητα από το τι λέει, είναι σαν να μας προκαλεί..: ''Εσείς οι ζωντανοί''.